

Osoko bilkura

Gasteizen, Arabako Foru Aldundian, 2016ko uztailaren 22an

Urrutia, Andres, euskaltzainburua,
Videgain Xarles, buruordea,
Arejita, Adolfo, Iker sailburua,
Coyos, Jean-Baptiste, Jagon sailburua,
Arkotxa, Aurelia,
Goenaga, Patxi,
Iñigo, Andres,
Irazu, Jose "B. Atxaga",
Lakarra, Joseba,
Oñederra, Miren Lourdes,
Sagarna, Andoni,
Toledo, Ana,
Uribarren, Patxi eta
Zabaleta, Patxi.

Lobera, Gotzon,
Manterola, Julen,
Osa, Erramun,
Seguroa, Iñaki,
Urkia, Miriam eta
Zabaleta, Joseba,
zegozkien gaietan.

Ezin etorria adierazi dutenak: Sagrario Aleman, Miren Azkarate, Jabier Kaltzakorta, Xabier Kintana, Beñat Oihartzabal, Txomin Peillen, Patxi Salaberri, Joan Mari Torrealdai eta Mikel Zalbide.

Ahalak: Sagrario Alemanek ahala Andres Iñigori; Jabier Kaltzakortak ahala Andres Urrutiari; Xabier Kintanak ahala Andres Urrutiari; Beñat Oihartzabalek ahala Joseba Lakarrari; Patxi Salaberrik ahala Andres Urrutiari; Joan Mari Torrealdai ahala Andoni Sagarnari; Mikel Zalbidek ahala Andres Urrutiari.

Bilkura Gasteizen, Arabako Foru Aldundiaren "Jose Antonio Agirre lehendakaria" gelan, hasi da goizeko 10:00etan, ezkerreko zutabearen ageri diren euskaltzainak bertan direla. Hasieran, Joseba Pérez de Heredia Arabako Foru Aldundiko Euskara saileko zuzendariak harrera egin die euskaltzainei. Ondoren, euskaltzainak eta Arabako Foru Aldundiaren ordezkaria Arabako Foru Aldundiaren aurrealdera hurreratu, taldeko argazkia atera eta J. Pérez de Heredia jaunak Lazarragaren eskuizkribuaren faksimilea opari egin dio Euskaltzaindiari. A. Urrutia euskaltzainburuak, berriz, Axularren *Guero* liburuaren pergaminozko edizioa eta Etxepareren *Linguae Vasconum Primitiaeren* azken edizioa eman dizkio Arabako Foru Aldundiari, opari gisa. Horren segidan, euskaltzainak bilera-tokira sartu dira.

Euskaltzainburuak euskaltzain guztiak agurtu eta etorririkoen zerrenda eta ahalak irakurri ditu. Quoruma badela egiaztatu ondoren, uztaileko Osoko bilkurari hasiera eman zaio.

Xabier Kintana idazkariak osasun arrazoiengatik hurreratzeke modurik izan ez duenez, A. Urrutia euskaltzainburuak Arautegiko hogeita laugarren artikulua gogora ekarri du: "Idazkaria falta denean, azkenengo izendatua izan den euskaltzain osoak egingo du haren lana". Nolanahi ere, Jabier Kaltzakorta izendatu izan den azken euskaltzain osoak bilerara etortzeke modurik izan ez duenez, Jean-Baptiste Coyos euskaltzain osoa, hots, izendatutako euskaltzainen artean azken-aurrekoa, idazkari aritu da.

Erramun Osa idazkariordeak eguneko egitekoak azaldu ditu. Hasierako harre-raren ondoren, ez da bestelako ekitaldirik aurreikusi. Ondorioz, Osoko bilkura 14:30ean amaitzea espero da.

1. Aurreko Osoko bilkurako (2016-06-24) bilera-agiria onartzea, hala erabakiko balitz.

Bilera-agiri proposamenaren 2. orrialdeko lehenengo paragrafoan, A. Toledo euskaltzainak "...aspaldiko partez etorri gabe egon den B. Oihartzabal..." pasarte "..." aspaldiko partez etorri den B. Oihartzabal..." eran uztea proposatu du. X. Videgainek "...harrera gozoa..." esalditik "gozoa" ezaba dadin iradoki du. Bi zuzenketak onartu dira Osoko bilkuran.

A. Iñigo euskaltzainak "A. Iñigo euskaltzain osoak Gernikako Kultur Etxean aurkeztutako testuari zuzenketak egin dizkio eta horiek guztiak jaso ditu X. Videgainek aurkeztu duen azkeneko bertsioan" esaldia beste modu honetara idaztea proposatu du: "X. Videgainek Gernikako Kultur Etxean aurkeztutako testuari zuzenketak egin dizkio A. Iñigo euskaltzainak eta horiek guztiak jaso ditu X. Videgainek gaur aurkeztu duen azkeneko bertsioan". Zuzenketa onartu du Osoko bilkurak, idazketa argiagoa eginez.

6. orrialdean, A. Toledo euskaltzainak "eurek erabiltzen dituzten euskal ordainen gainean, betiere formaren erezan" esaldiaren bigarren zatia ezabatzea proposatu du. X. Videgainek bi paragrafo beherago ageri den **engaiamendu** hitzaren orde **konpromiso** jartzea eskatu du. Zuzenketa bi hauek ere onartu ditu Osoko bilkurak.

Honenbestez, A. Urrutia euskaltzainburuak bestelako oharrik dagoen galdetu du.

Ez da egon. Ondorioz, egin diren zuzenketa guztiak barruratu ondoren, 2016ko ekainaren 24ko Osoko bilkurako bilera-agiria onartu da.

2. Ageriko bilkuretako (2016-01-29 eta 2016-04-29) bilera-agiriak onartzea, hala erabakiko balitz.

Idazkariordeak argitu duenez, ez da inolako oharrrik jaso. A. Urrutia euskaltzainburuak oharrrik dagoen galdetuta inork halakorik dagoela adierazi ez duenez, bi bilera-agiri proposamenak onartu ditu Osoko bilkurak.

3 eta 4. puntuak. Oinarrizko hiztegi juridiko parlamentarioa (II eta III). Aurkezturiko iruzkinak aztertu eta erabaki.

Bilera-deiko 3. eta 4. puntuak direla eta, P. Uribarren euskaltzainak oharrak eta proposamenak aurkeztu dituenaz, A. Urrutia euskaltzainburuak bi aztergaiak batera azter daitezzen proposatu du. Halaxe egitea erabaki du Osoko bilkurak.

Aztergaiak jorratu aurretik, batzar-aretoa M. Urkia Hiztegi Batuko lantaldeko burua eta Gotzon Lobera “Oinarrizko hiztegi juridiko-parlamentarioa” bateratzeko lantaldeko koordinatzailea sartu dira.

P. Uribarrenek maiatzeko Osoko bilkurarako egin zuen ohar orokorra aipatu da, forma berriak direla-eta, eta berak proposatutako —gehi lantaldeak osatutako— 67 forma berri aztertu dira banan-banan. Lantaldeak horietako forma gehienak Euskaltzaindiaren Hiztegian, hirugarren itzulian, sartzea proposatu du, gehientsuenak lehendik ere Hiztegi Batuak proposatuak zituenak. Hauek dira jasoko direnak: **ahobatezkotasun; alikuota** adj.: *zati alikuota*; **atxikitze; aurkaratu**, aurkara, aurkaratzen. *du ad. Zuz.*; **aurkaratze** iz. *Zuz.* (eta, ondorioz, lehendik gaizki jaso zegoen **aurkapen** ezabatu egingo da); **baliozkotasun; baliozkotu**, baliozko(tu), baliozkotzen. *du ad.*; **baliozkotze; banantze; bateraezin; bateraezintasun; bateragarri; bateragarritasun; baterako** adj. *Admin.*: baterako batzordea; **batzordeburorde; berronespen** iz. *Zuz.*; **berronetsi**, berronets, berronesten. *du ad. Zuz.*; **bertaratze; bilkuraldi; birkalifikatu**, birkalifika, birkalifikatzen. *du ad.*; **desgaikuntza** iz. *Zuz., Admin.*; **deskargu** iz. *Zuz.*; **digresio; egiaztagutun; errekerimendu** iz. *Zuz.*; errekeritu, errekeri, errekeritzen *du ad. Zuz.*; **erretiratze; erruztatu 1**, erruzta, erruztatzen. *du ad. Zuz.*; **erruztatu 2** iz. eta adj. *Zuz.*; **eskuorde; eskuordeezin; eskuordetu**, eskuorde(tu), eskuordetzen. *du ad.*; **eskuordetza** iz.: *eskuordetza eman*; **exekuzio; ezgaitze; fiskalizazio; frogaldi** (eta **probaldi**, nahasterik ez sortzeko); **geldiarazpen; geldiarazte; hautaketa; inbestidura; informatibo** adj.; **inpartzialtasun; interpelazio** iz. *Zuz.*:

interpelazioa egin; **interpelaziogile** iz. *Zuz.*; **interpelatu**, interpela, interpelatzen. *du ad. Zuz.* (**jabeldu** ere sartzeko eskaeran egin zen, baina lehendik arautua zuen Euskaltzaindiak); **isilbidez** adb. *Zuz.* [eta azpisarrera gisa; **isilbidezko**]; **konstituzio-kontrakotasun** iz. *Zuz.*; **lotesle** adj. *Zuz., Admin.*; **lotetsi**, lotets, lotesten. *du ad. Zuz., Admin.*; **mahaiburuorde**; **onartezintasun**; **promulgatu**, promulga, promulgatzen. *du ad. Zuz.*; promulgazio iz. *Zuz.* eta **proposatzaile**.

Badira oinarrizko hiztegi juridiko-parlamentario honetan jasotzeko onartu diren forma batzuk, baina Euskaltzaindiaren Hiztegian jasotzeko, oraingoz behintzat, teknikoegitza jo direnak: **dolozko delitu**, **duplika**, **izenezko**, **kongruentzia**, **ponentzia** eta **prerrogatiba**.

Lantaldeak berak lehendik proposatuak zituen bi forma aldatzea eskatu du, eta hala onartu da; "**berreste**"ren ordez **berronespen**, eta "**ezgaiketa**"ren ordez **ezgaitze**. Era berean, lantaldeak sartzeko eskatutako bi forma isiltzea erabaki da: "**pertsonatu**" eta "**pertsonatze**". Lexikotik kenduko ditu lantaldeak. Eta "**ordena gordetze**"ren ordez **ordena zaintze** proposatu du Osoko bilkurak. Lantaldea bat badator, aldatu egingo dira; bestela, zerrenda honetatik ezabatuko dira.

Azkenik, lantaldeak proposatutako "**bortxaezin**" eta "**bortxaezintasun**" formak gogorregiak (eta fisikoegiak) direla-eta, "**ukiezin**" eta "**ukiezintasun**" formen alde azaldu dira euskaltzain batzuk. Polikiago aztertuko du lantaldeak eta iraileko Osoko bilkurara eramango du proposamena. Honekin P. Uribarrenen oharrak bukatutzat eman dira. Beste oharrak jaso ez denez, hil honetako zerrenda berria aurkeztu dute lantaldeko kideek.

5. Oinarrizko hiztegi juridiko-parlamentarioa (IV). Aurkeztu.

Laugarrena eta azkena, erakunde bakarrak erabilitako formak biltzen dituen, 214 erdal forma eta 213 euskal ordain. Eta oharrak egiteko epea zabaldu da. Epea, irailaren 12an, astelehenean, amaituko da.

Ondoren, G. Loberak eta M. Urkiak nominalizazioari buruz egindako txostena aurkeztu dute eta lehendik onartutako 19 sarreratan egindako aldaketak azaldu dituzte, aldaketa horien arrazoiak argudiatuz. Txosten honetako aldaketei oharrak egiteko epea ere zabaldu da, 2016ko irailaren 12an amaituko dena.

Bukatzeko, oinarrizko hiztegi juridiko-parlamentario honetan jasoko diren erdal formen idazkerari buruzko erabakia hartzeko eskatu dio lantaldeak Osoko bilku-

rari, horretarako Espainiako Errege Akademiaren (RAE) eta Zientzia eta Teknika Hiztegiaren Batzordearen (ZTHB) ereduak aurkeztuz. Nolanahi ere, denbora faltaz ez da erabakirik hartu, ez eta marratxoaren erabilerari buruzkorik ere. Iraileko Osoko bilkurarako utzi dira.

Exonomastika batzordeak aurkezturiko 6. eta 7. puntuak iraileko Osoko bilkurarako utzi dira. Izan ere, X. Kintana Exonomastika batzordeko buruak ez du batzarrerera hurbiltzeko modurik izan.

8. Euskal Hiztegi Historiko Etimologikoa. Aurkezpena.

Joseba Lakarra Euskal Hiztegi Historiko Etimologikoa (EHHE) egitasmoaren zuzendaria eta Julen Manterola eta Iñaki Segurola egitasmoaren teknikariak batzar-aretora sartu dira. Aurkezpena jarraitu ahal izateko, bai eta egitasmoa zertan den eta zein izanen diren datozen urratsak argitzeko ere zazpi dokumentu banatu dizkiete euskaltzainei.

Euskaltzaindiak 2009ko irailean onartu zuen J. Lakarrak aurkeztutako Hiztegi Historiko eta Etimologikoaren egitasmoa, eta 2010ean abiatu zuen J. Manterola eta I. Seguolarekin osatutako taldeak. Bere lehen fasean (2010-2012) beste hainbat tradiziotako lan paraleloak ezagutu, lanabesak eskuratu (testu eta era guztietako bibliografiaz jabetuaz) eta EHHEren erdua garatu zuen lantaldeak. Orain amaitzen den bigarren fasean EHHE-2000 landu da eta urtea amaitu baino lehen argitaratuko da lan horren emaitza, 200 familia eta 2.000 sarreratakoa, hain zuzen; azken fase honetan Gabriel Frailek eta Koro Seguiolak ere lagundu dute lantaldea EHHEren hainbat egitekotan.

EHHEk bere baitan bi ikergai biltzen ditu, oinarrizko hizkuntza baten lexikoaren eta hotsen nahiz gramatikaren historian. Nahiz eta etimologia eta hitzen historia zein bere aldetik aztertu diren, behin baino gehiagotan —inguruko hizkuntzetan badira horren adibideak— elkarren osagarri dira, bata bestea gabe kamutsak dira, batez ere gurea bezalako hizkuntza genetikoki isolatu eta corpus urriko batean.

Hiztegi historiko-etimologiko batean unean uneko ezagutza filologiko eta diakroniko hoberena eta osoena biltzen saiatu ohi dira ikertzaileak: ez dira anekdota eta xeblekerien biltegi, baizik eta hizkuntzaren egituraren eta bilakabidearen azterketarako oinarriak. Ikerketa tradizioak eta eskura litezkeen lanabesek erabat baldintzatzen dute era honetako lanen helburu eta egitura; euskararen kasuan,

harekin ustezko jatorriak bilatu nahian egindako saio hutsalek eta filologiaren garapen berantiarrak ez dute lagundu, noski.

Ezinbestean, EHHEk bere egiten ditu 1950etik aurrera izan diren era guztietako aurkikuntza filologiko, dialektologiko edo diakronikoak oro. Bestalde, aspalditik datorren eta euskalaritzan Koldo Mitxelenak hainbat garatu zuen barne-berreraiketara da EHHEren jardunaren ardatz; horri gehitu nahi izan zaizkio azken hamarkadetan metodo hori laguntzera eta osatzera etorri diren teknika eta gogoeta berriak, hala nola etimologia konparatua, erro eta morfemen forma kanonikoa, etimologia formala, gramatikalizazioa eta lexikalizazioa, etab.

Orotariko Euskal Hiztegia (1987-2005) alderdi historikorako ezinbesteko abiapuntu gertatu da, nahiz eta lan erraldoi horretan zer findu baden alderdi askotan, dela eratorri eta konposatuaren balio-aldaketan, dela atzizkien historian, dela zenbait sarreratako analisisetan. Baina OEH eta gainerako euskal hiztegi-tako informazio historikoari buruzko EHHEren ekarpen aipagarriena protohistoriako (funtsean Erdi Aroko) lekukotasunetan datza; haiek sistematikoki erabiliak, ez bakarrik lehen agerraldi-data asko hainbat mende aurreratu, baizik eta hitzen forma, esanahia eta hedadura modu zehatz eta zabalagoan azter genezake, inoiz etimologia bera ere bide berrietarik eramanaz edo osatuaz.

Azterketa etimologikoan EHHEren ezaugarri nagusia hitzak familiaka antolatzea bide da. Antolamendu honek sakontasun diakroniko berezia lortzen du eta hitzak familien barnean aztertzeak bestela ezin ikus litezkeen lotura eta bilakabide formalak, antzemango ez genituzkeen adierak eta aldaketa fonologiko eta morfologikoak, zehatzago eta aberatsago deskribatzeko bideak eskaintzen ditu. Osatu den EHHEren lehen emanaldi honetan 200 familia garatu ditugu, 2.000 bat sarrera eta azpisarrerarekin. Inoiz azaleko itxuran urruti diren hitzak biltzen dira, hiztegi etimologikoetan ohi bezala birbidalketa ugariren bidez: *atsegin*, *ikus hats*, *ukan*, *ikus edun*, *irten*, *ikus gor*, eta abar. Era askotako aurkibideek ere (etimologiena, aldaerena, onomastikoa, kronologikoa, eta abar) aberasten dute EHHE.

200 familia hauen sarrera-buruak hainbat irizpideren arabera hautatu ziren bere garaian (lekukotasun zaharrak, hedadura dialektala, erabilera modernoa, haien inguruko bibliografia...) eta lexikoaren nahiz hizkuntzaren muinera egindako hurbilketa sendoa osa liteke haien gainean. Hurrengo urteetan –irizpide bertsuak jarraituaz– zerrenda zabalduko da, pausoka, 1.000 bat familiara iritsiaz epe ertainean, lexikoaren historia eta hizkuntzaren bilakabidearen alderdi nagusiak aztertu ahal izateko.

Era honetako lanak, ezinbestean, oinarritzko ikerketari lotuak dira, ez eguneroko behar aldakorrei; alabaina, bere garaian Euskaltzaindiak ikusi zuen bezala, lagun dezakete erakundeak bere gain hartutako hizkuntza-eredu ezberdinak lantzen, hizkuntzaren historian eta tradizioan oinarritutako erabakiak oinarri seguruagoetan finkatzen eta horien kalitatea bermatzen.

Euskaltzainek J. Lakarraren, J. Manterolaren eta I. Seguiolaren aurkezpena eskertu dute. A. Arejita euskaltzain eta Iker sailburuak eginiko lanaren garrantzia azpimarratu eta halako lanak era eskuragarri eta didaktiko batean gizarteratzeak Euskaltzaindiarentzat duen garrantzia gogorarazi du.

9. Esku artekoak.

Hurrengo Osoko bilkura irailaren 30ean, ostiralean, 10:00etan, egingo da Iruñean, beharbada Nafarroako Parlamentuan. Idazkariordeak irailean xehetasunak jakinaraziko ditu. Ondorioz, Osoko bilkura ez da Lodosan egingen. Zuzendaritzako kideak eta Nafarroan bizi diren euskaltzainak hurreratuko dira Lodosara, irailaren hirugarren astean.

10. Azken ordukoak.

10.1. Amaia Okariz eta Iñaki Mendizabal.

Amaia Okarizek Euskaltzaindian izan duen lan-harremana eteteko nahia agertu dio Euskaltzaindiaren Zuzendaritzari ordain baten truke. Euskaltzaindiaren zuzendaritzak eskaria onartu dio. Horren ondorioz, A. Okarizek Euskaltzaindiko langile izateari utzi dio uztailaren erditik aurrera.

Bestalde, Komunikazioa eta Irudia zerbitzuaz arduratzeko, Zuzendaritzak Iñaki Mendizabal Elordi hartu du urtebeterako. I. Mendizabal ekainaren 29an hasi zen lanean Euskaltzaindian, Komunikazioa eta Irudia alorreko arduradun gisa. I. Mendizabalek 48 urte ditu, kazetaria da lanbidez eta ia 28 urte daramatza zeregin horretan. Horietako hogeitaz *Deia* egunkarian egin ditu, Noticias Taldeko 'Ortzadar' gehigarria ere zuzendu du eta kultur albiste ugari idatzi du. Bestelako komunikabideetan ere kolaboratu du, hala nola, Onda Vascan, Radio Euskadin, Euskadi Irratian edo ETBn. 2003an kazetaritza albo batera utzi eta Elea argitaletxea sortu zuen; guztira, 48 liburu kaleratu zituen Eleak, bost urtetan. Harrezkero, kazetaritzan buru-belarri murgildu da.

10.2. GEP.

Baionan eginiko Osoko bilkuran azaldu zenez, lan-hitzarmena dela eta, langileen ordezkariak, ELA sindikatua aholkulari dutela, Gatazkak Ebazteko Borondatezko Prozedurei buruzko Lanbide Arteko Akordiora (GEP) jo dute. Bilkura, ekainaren 29an, asteazkenean egin zen. Gauzak horrela, bilkura horrek emanikoa jasotzen duen bilera-agiria irakurri du J. Zabaleta kudeatzaileak.

Zuzendaritzak Laneko Gatazkak Ebazteko Borondatezko Prozedurei buruzko Lanbide Arteko Akordioaren (GEP) esku-sartzea onartu du, baldin emaitzak bi aldeentzat lotesleak badira, bestela denbora galtzea dakarrelako eta gatazka gainditzea ezinezkoa bihur daitekeelako. Langileen ordezkariak GEPen emaitza loteslea izatea onartuko ez balute, Zuzendaritzak idatziz berretsi du berariaz hitzarmen bat egiteko, elkarrizketarako eta adostasunera iristeko duen borondate irmoa. Ondorioz, GEPera aurkezturiko idatzia irakurri du J. Zabaleta kudeatzaileak.

Euskaltzaindiaren eta langileen ordezkarien arteko hurrengo bilkura uztailaren 28an, ostegunarekin, egingo da, Bilbon, GEPen egoitzan. Bileran gertatutakoaren berri irailiko Osoko bilkuran emango da.

Eta besterik ez dela, Osoko bilkura bukatutzat eman da, 14:30ean.

Andres Urrutia,
Euskaltzainburua

Jean-Baptiste Coyos,
Aldian aldiko idazkaria